

Janet Skeslien Charles

PARÍŽSKA KNIŽNICA

Skutočný
príbeh
o láske,
priateľstve
a moci
literatúry
spájať ľudí

Janet Skeslien Charles
THE PARIS LIBRARY

Copyright © 2020 by Janet Skeslien Charles
This edition published by arrangement with Kaplan/DeFiore
Rights through Kristin Olson Literary Agency s.r.o.
Translation © 2021 Natália Rondzиковá, Igor Tyšš
Art director: Stefano Rossetti
Graphic designer: Riccardo Gola/PEPE nymi
Slovak edition © 2021 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-7699-4

Venujem svojim rodičom

1. KAPITOLA

Odile

Paríž, február 1939

Čísła sa mi v mysli vynárali jasnejšie než hviezdy. 823. Boli kľúčom k novému životu. 822. Boli súhvezdiami nových nádejí. 841. Keď som sa v noci snažila zaspáť či som ráno kráčala do pekárne po croissanty, nepretržite mi schádzali na um úhľadné rady čísel. 810, 840, 890 a tak ďalej. Znamenali pre mňa slobodu a budúcnosť. Okrem číselného systému som poznala aj dejiny moderného knihovníctva, ktorého korene siahajú až do začiatku šestnásteho storočia. Kým Henrich VIII. naháňal sukne a dával stínať hlavy nepohodlným manželkám, francúzsky kráľ, náš František I., stihol zmodernizovať svoju knižnicu a sprístupnil ju vzdelancom. Františkova kráľovská knižnica bola prvým míľnikom na ceste k verejnej *Bibliothèque nationale*. V to ráno som sedela za písacím stolom vo svojej izbe a posledný raz si prechádzala poznámky.

Chystala som sa na pracovný pohovor do Americkej knižnice. Založili ju v roku 1920. Ako prvá parížska knižnica umožnila čitateľom vstúpiť medzi police s knihami. Preukaz do nej vlastnili ľudia z viac ako tridsiatich krajín sveta, Francúzi tvorili len štvrtinu čitateľov. Všetky tie fakty a čísla som si úporne opakovala v nádeji, že aj vďaka nim zapôsobím na pani riaditeľku dosť kvalifikovane.

Z bytu na rue de Rome, kde som žila s rodičmi, som sa do knižnice vydala peši. Neďaleko nás sa nachádzala vlaková stanica Saint-Lazare, kde jednotaj dymili lokomotívy, takže ulica bola celá špinavá od sadzí. Fúkalo, a tak som si celý čas musela zastrkávať pramene vlasov pod baretku. V diaľke som zazrela belostný Kostol svätého Augustína. Náboženstvo: 200. Starý zákon: 221. A čo Nový zákon? Zaváhala som. Číslo mi neprichádzalo na myseľ. Od nervozity mi vypadávali aj bazálne poznatky. Vytiahla som z kabelky zápisník. Jasné, 225. Veď to viem.

Počas štúdia knihovníctva som si najviac obľúbila Deweyho desiatinné triedenie. Je pomenované po americkom knihovníkovi Melvilovi Deweym, ktorý ho vytvoril v roku 1873. Využíva desať tematických tried na kategorizáciu kníh v knižniciach. Všetko sa dalo vyjadriť číselným kódom, a tak čitatelia ľahko našli knihy o témach, ktoré ich zaujímali. Napríklad moja *maman* žila pre domácnosť (648) a *papa*, aj keď to nepriznal, zas miloval 785 (komornú hudbu). Moje dvojča, brat Rémy, mal radšej 636.8 (mačky), ja zas 636.7 (psy).

Zakaždým, keď som dorazila na *le grand boulevard*, zdalo sa mi, akoby sa Paríž na pár sto metroch zbavil robotníckych hábov a odel sa do norkového kožucha. Z povetria sa vytratil ostrý zápach uhlia, okolie zavoňalo sladkastým jazmínom parfumu Joy. Vyparádené ženy sa tešili pohľadmi do výkladov s novými modelmi šiat od Niny Ricci a luxusnými zelenkastými koženými rukavicami. Obďaleč sa z bazára s hudobníkmi ponáhľali nadšenci s novými úlovkami nôt. Ulica ma zaviedla až k barokovej budove s modrými vrátami, pri ktorej som odbočila do bočnej uličky. Pokojne by som ju prešla aj poslepiacky.

Paríž, mesto mnohých tajomstiev, som zbožňovala. Bol ako kniha, jeho bulváre a zákutia sa nedali súdiť podľa obalu – len čo ste do nich nazreli, voviedli vás do nečaka-

ných svetov. Na nádvoriach ste mohli zazrieť zhluk bicyklov, inde zase moletnú domovníčku zvrätajúcu sa s metlou. Za bránou knižnice, môjho cieľa, sa rozprestieral nevšedne krásny dvor. Na jednej strane chodníka vysypaného bielymi okruhliakmi vás vítali petúnie, na druhej udržiavaný trávnik. Na jeho konci stála vila s kamenným priečelím. Nad vstupom viali vedľa seba francúzska a americká zástava. Vošla som, zavesila si kabát na vratký vešiak a zhlboka sa nadýchla vône, ktorú som milovala: pivničného puchu starých kníh zmiešaného s prenikavou arómou novučkého papiera dnešných novín. Tu som bola doma.

Do pohovoru ostávalo ešte pár minút, preto som obľúkom prešla okolo hlavného stola v oddelení výpožičiek a zamierila do prívetivej tichej čítarne. K výpožičnému pultu sa totiž bez prestania trúsili čitatelia a zasypávali knihovníka, oblečeného vždy ako zo škatuľky, všakovými otázkami. (Raz k nemu napríklad zamieril zmätený Američan v kovbojských čizmách a spýtal sa, kde v Paríži dostane dobrý steak, a každú chvíľu sa s ním doťahovala škriepľivá madame Simonová. Naposledy naňho vyrukovala, že rozhodne nezaplatí pokutu za prekročenie výpožičnej lehoty. Knižnica by vraj nemala požičiavať knihy, ktoré sú také nudné, že na ne čitateľ zabudne.)

Pri stole neďaleko vstupu na terasu sedela profesorka Cohenová pohrúžená do novín. V uzle vlasov mala zastoknuté pávie pierko. Pán Pryce-Jones sa práve pozastavil nad čímsi v časopise *Time* a zádumčivo si potiahol z fajky. Obyčajne by som oboch pozdravila, no teraz som bola priveľmi nervózna, tak som zamierila medzi police s obľúbenými knihami. Rada som sa ocitala v objatí príbehov, niektorých starých ako samo ľudstvo, iných napísaných len celkom nedávno.

Povedala som si, že vyberiem nejaký román pre brata. Čoraz častejšie som sa v noci budila, lebo do stroja

vo svojej izbe ustavične vyklepkával traktáty. Štvalo ho, čo sa okolo nás deje. Vo svojich textoch nabádal Francúzov, aby pomohli utečencom zo Španielska, kde zúri občianska vojna, a vyhlasoval, že Hitler sa po obsadení československých Sudet už nezastaví pred ničím. Na obavy o budúcnosť Rémy zabúdala iba vtedy, keď sa začítala do dobrej knihy.

Prstami som prechádzala po chrbtoch kníh. Napokon som jednu vybrala a otvorila ju na náhodnej strane. Nikdy som knihu nesúdila podľa toho, ako sa začína. Túto lekciiu som sa naučila na vlastnej koži. Raz som šla na rande s chlapcom, všetko bolo skvelé, celý večer sme sa smiali. Ibaže prvé rande bolo aj posledné. Preto som i knihy otvárala uprostred, na miestach, kde sa na mňa autor už nesnažil zapôsobiť. Začítala som sa: *V živote sú temnoty a sú aj svetlá a vy ste jedným zo svetiel, ste svetlo všetkých svetiel.* Nádhera. *Merci*, pán Stoker. Tieto slová by som veľmi rada povedala svojmu bratovi.

Zrazu som sa spamätala. Veď meškám. Ponáhľala som sa k výpožičnému pultu, podpísala lístok a *Draculu* som schovala do kabelky. Riaditeľka na mňa už čakala. Gaštanové vlasy mala ako zvyčajne vypnuté do drdola. V ruke držala strieborné pero.

Pani Reederová poznal celý Paríž. Písala články do novin a niekoľko ráz vystúpila aj v rozhlase. Všetkých pozývala do knižnice, nech už to boli študenti, učitelia, vojaci, cudzinci alebo miestni. Vždy a všade zdôrazňovala, že dve knižnice sú otvorené pre každého.

„Dobrý deň, som Odile Souchetová. Ospravedlňujem sa za meškanie, no začítala som sa.“

„Čítanie je nebezpečné,“ odpovedala mi pani Reederová s prívetivým úsmevom. „Poďme hore ku mne.“

Nasledovala som ju. Prechádzali sme cez čítareň, kde pekne oblečení čitatelia dvíhali hlavy od novin, len čo za-

zreli slávnu riaditeľku. Išli sme spolu po točitom schodisku a ďalej po chodbe do posvätné tichého krídla budovy, kam mali prístup len zamestnanci. V jej kancelárii rozvonila káva. Na stene visela veľká fotografia mesta s pôdorysom takým pravidelným, až pripomínal šachovnicu. Vôbec sa neponášalo na Paríž a jeho spleť kľukatých ulíc.

Keď si riaditeľka všimla môj pohľad, vysvetlila: „To je Washington, D. C. Pracovala som v Kongresovej knižnici.“ Pokynula, aby som sa posadila pred jej stôl. Bol taký zaprataný papiermi, že niektoré už takmer unikli zo zovretia stojana, iné držal na kope len ťažký dierkovač. Na kraji stola ležal lesklý čierny telefónny aparát. Spozna kancelárskej stoličky som zazrela kreslo s kôpkou kníh. Zaostrila som na romány Isak Dinesenovej a Edith Whartonovej. Z každej knihy vykukala záložka, kúsok farebnej stužky, a nabádala riaditeľku, aby sa opäť zahĺbila do príbehu.

Kto vie, čo asi číta pani Reederová. Nezdalo sa, že by si niekedy nechávala na stole ako ja otvorené knihy tvárou nadol, lebo nemali našitú záložku. Nekopili sa jej ani pod posteľou. Čítala štyri aj päť naraz. Knihu mala určite poruke v kabelke, aby si krátila čas v mestskej doprave. Isto čítala aj tie, na ktoré ju upozornili dobré priateľky. A určite mala aj také, o ktorých nikomu nehovorila, drobné potešenia na daždivé nedeľné popoludnia, keď...

„Kto je váš obľúbený autor?“ prerušila mi pani Reederová prúd myšlienok.

Oblúbený autor? Ako odpovedať na takú otázku? Ako si má človek vybrať jediného? S tetou Caro sme si zadelili obľúbených autorov do skupín, aby sme si uľahčili výber. Rozlišovali sme autorov žijúcich a zosnulých, zahraničných a francúzskych. Napadli mi len knihy, ktorých chrbtov som sa dotkla pred chvíľou v študovni, a z nich som vybrala tie, ktoré sa dotkli mňa. Páčili sa mi myšlienky Ralpa Walda Emersona, napríklad: *Keď čítam a píšem, nie som sám, aj*

keď so mnou nikto nie je. Imponovala mi však aj Jane Austenová. Hoci žila v minulom storočí, opísala podmienky života žien, ktoré sa odvtedy veľmi nezmenili. Ich životy totiž určovali muži, za ktorých sa vydali. Pred tromi mesiacmi som pred rodičmi vyhlásila, že ja manžela nepotrebujem. Otec sa len pohrdlivo zaškeril a odvtedy k nám každú nedeľu pozýval na obed niektorého zo svojich mladých podriadených. Tých chudákov mi servíroval na tanieri aj s prílohou, podobne ako *maman* pečenú morku. „Marc nevynechal v práci jediný deň, na zmenu nastúpil, aj keď mal chrípku.“

„Nájdeš si popri práci aj čas na knihu?“

Papa ma často karhal, že hovorím bez toho, aby som sa nad slovami zamyslela. Teraz som sa však na seba nahnevala, že som sa nad riaditeľkinou otázkou zamyslela až príliš, a tak som sa ponáhľala povedať prvé, čo mi prišlo na jazyk.

„Môj obľúbený mŕtvy autor je Dostojevskij, páči sa mi, ako vykreslil postavu Raskoľnikova. Myslím, že nie je jediný, čo by občas ľudí okolo seba najradšej zabil.“

Zavládlo ticho.

Prečo som neodpovedala normálnejšie? Mohla som spomenúť Zoru Neale Hurstonovú, moju obľúbenú žijúcu autorku.

„Tešilo ma.“ Postavila som sa a zamierila k dverám. Bolo mi jasné, že sme skončili.

Keď som sa načahovala za porcelánovou guľou na dverách, riaditeľka sa zrazu ozvala: „*Oddajte sa životu priamo a bez uvažovania; nebojte sa, vyplaví vás to na breh a postaví na nohy.*“

To bola moja obľúbená veta zo *Zločinu a trestu*. 891.73. Obrátila som sa k nej.

„Väčšina uchádzačov tvrdí, že milujú Shakespeara.“

„On jediný má v Deweyho systéme vlastný kód.“

„Pár mi povedalo, že ich mimoriadne oslovila *Jana Eyrová*.“

Hej, to bola normálna odpoveď. Prečo som nespomenula Charlotte Brontëovú? Mám rada rada všetky sestry Brontëové. „Aj ja mám rada Janu. Sestry Brontëové majú všetky ten istý kód – 823.8.“

„Odile, mne sa vaša odpoveď páčila.“

„Naozaj?“

„Povedali ste, čo si naozaj myslíte, nesnažili ste sa uhádnuť, aká odpoveď by sa páčila mne.“

Mala pravdu.

„Buďte sama sebou, nebojte sa vyčnievať.“ Pani Reederová sa naklonila dopredu. Jej zamyslený, no pevný pohľad sa stretol s mojím. „Prečo chcete u nás pracovať?“

Pravdivá odpoveď by znela hrozne. „Naučila som sa na spamäť Deweyho desatinné triedenie a zbožňovala som štúdium knihovníctva.“

Pohľadom preletela po prílohách k mojej žiadosti o zamestnanie. „Mali ste výborné známky, to vidím. No neodpovedali ste mi na otázku.“

„Chodím do tejto knižnice roky, milujem anglickú a...“

„To všetko je mi jasné,“ prerušila ma a pritom znela mierne namrzene. „Ďakujem, Odile, že ste prišli. O pár týždňov vám dáme vedieť, či sme vás prijali alebo nie. Do voľte, odprevadím vás.“

Na dvore som si povzdychla od sklamaní. Možno som sa mala priznať, prečo tu naozaj chcem pracovať.

„Stalo sa vám niečo, Odile?“ oslovila ma profesorka Cohenová. Páčili sa mi jej krátke prednášky o anglickej literatúre, ktoré robila pre čitateľov knižnice. Mala na sebe charakteristickú purpurovú stólu a veľmi erudovane a s nonšalantným humorom približovala bežným čitateľom krásu aj takých zdanlivo neprístupných diel ako *Beowulf*. Tajomná minulosť profesorky štekla prítomných

ako ľaliový nádych jej parfumu. Povrávalo sa, že *Madame le professeur* pochádza z Milána. Vraj bola v mladosti hviezdnu primabalerínou, ktorá utiekla pred žiarou reflektorov (a manželom suchárom) za milencom do Afriky. Keď sa vrátila do Európy, sama, usadila sa v Paríži. Študovala na Sorbonne, kde, podobne ako Simone de Beauvoir, ako jedna z mála žien prešla *l'agrégation*, nemožne náročnou štátnou skúškou, ktorá ju oprávnila učiť na univerzite.

„Odile?“

„Na pohovore som zo seba spravila úplnú hlupaňu.“

„Nežartujte. Také bystré dievča ako vy? Povedali ste pani Reederovej, že ste nevynechali jediná svoju prednášku v knižnici? Kiežby aj moji študenti boli takí oddaní.“

„Nezišlo mi na um, že by som mala spomenúť aj to.“

„Tak sa vráťte k všetkému, na čo ste zabudli, v liste s poďakovaním.“

„Určite ma neprijme.“

„Život je boj, drahá moja. Musíte byť pripravená pobiť sa za svoje sny.“

„Keď ja neviem...“

„Verte mi,“ odbila ma profesorka rezolútne. „Myslíte, že tí naškrobení profesori na Sorbonne ma medzi seba prijali s otvorenou náručou? Riadne som sa nadrela, kým som ich presvedčila, že aj žena zvládne učiť na univerzite.“

Pozrela som na ňu. Predtým som za jej poznávací znak považovala len purpurovú stólu. Teraz som si však všimla, aká tvrdosť sa jej zračí v oceľovosivých očiach.

„Nie je nič zlé na tom, ak je žena vytrvalá,“ pokračovala, „hoci môj otec by s tým nesúhlasil. Nadával mi, že vždy musím mať posledné slovo.“

„To isté hovorí aj môj, vraj som tvrdohlavá.“

„Tak využite túto vlastnosť vo svoj prospech.“

Samozrejme, mala pravdu. Hlavné hrdinky mojich obľúbených knižiek sa nevzdávali. Profesorka mi s listom

poradila dobre. Napokon, svoje myšlienky som odjakživa krajšie formulovala na papieri než v rozhovore. Pri písaní som mohla škrtať, prepisovať či začať úplne od začiatku, ak bolo treba.

„Asi máte pravdu...“ odvetila som.

„Pravdaže mám. Ja pani riaditeľke spomeniem, že na prednáškach kladiete najlepšie otázky, a vy sa jej len pekne pripomeňte listom.“ Len čo dopovedala, zvrtila sa na päte, vo vzduchu sa mihol purpur, a už kráčala späť do knižnice.

Na Americkej knižnici som najviac milovala jej čitateľov. Nech už mi bolo akokoľvek zle, vždy ma niekto z nich povzbudil a postavil na nohy. Knižnica nebola len zbierka kníh, ale hlavne miesto, kde sa stretávali dobrí ľudia. Pomerne často som chodila aj do iných knižníc. V nich však boli len police, stoličky a formálna zdvorilosť. „*Bonjour, mademoiselle. Au revoir, mademoiselle.*“ Niežby neposkytovali dobré služby, no nevznikli v nich kamarátstva a pocit spolupatričnosti. Práve vďaka ľuďom som sa v Americkej knižnici cítila ako doma.

„Odile, počkajte!“ ozval sa od dverí hlas pána Prycea-Jonesa. Tento bývalý anglický diplomat si ani do knižnice nezabúdal uviazať kašmírovú kravatu. V päťách mu kráčala správkyňa katalógov pani Turnbullová so sivým obočím večne spýtavo skriveným. Profesorka Cohenová ich už zrejme stihla informovať, že som nesvoja.

„Milá moja, nehádzte flintu do žita,“ vyhlásil pán Prycea-Jones a nemotorne ma potľapkal po chrbte. „Uvidíte, že si riaditeľku získate. Spravte to ako my starí diplomati: spíšte zoznam argumentov vo svoj prospech.“

„Ale, prosím vás, veď to dievča nie je z cukru,“ zahriakla ho pani Turnbullová. Vzápätí sa obrátila na mňa: „Narodila som sa vo Winnipegu a tam sme na neprijemnosti zvyknutí. Keď čelíme prekážkam, stávajú sa z nás lepší ľudia. Máme u nás zimy aj do mínus štyridsať, no nesťažu-

jeme sa, nie sme tintítka ako Američania. Tí sa...“ zasekla sa, lebo si spomenula, prečo vlastne prišla. Nikdy si nedala ujsť príležitosť niekoho dirigovať, preto aj mne pohrozila kostnatým prstom. „Neopovázajte sa vzdať!“

Už som sa usmievala. Veru tak, doma človek pred blízkymi nič neutají. Po zlej nálade neostala ani stopa. Stačilo len pár minút s týmito ľuďmi.

Doma v izbe, keď som si usporiadala myšlienky, som sa pustila do písania:

Dobrý deň, pani Reederová,
ďakujem, že ste si na mňa dnes našli čas. Nesmierne ma potešilo, že som sa u Vás vôbec mohla uchádzať o prácu. Americká knižnica je mojím najobľúbenejším miestom v Paríži. Keď som bola malá, moja teta Caroline ma k Vám brávala na čítania pre deti. Vďaka nej som sa začala učiť po anglicky a obľúbila si Americkú knižnicu. Aj keď teta už nie je medzi nami, stále ju hľadám medzi policami. Kedykoľvek siahnem po knihe, prezerám si výpožičný záznam vzadu a dúfam, že na ňom nájdem jej meno. Keď si čítam knihy, ktoré si čítala teta, cítim, že je ešte stále pri mne.

Knižnica je mojím prístavom nádeje. Vždy si v nej nájdem kútik, kde môžem čítať a snívať. Kiežby mali takéto kútiky pre seba všetci, najmä ľudia, ktorí sú iní a dosiaľ nikam poriadne nezapadli.

Pohovor sa pre mňa skončil až podpísaním listu.

2. KAPITOLA

Lily

Froid, Montana, 1983

Volala sa pani Gustafsonová a bola to naša suseda. Poza jej chrbát ju všetci prezývali vojnová nevesta, no mne mladuchu ničím nepripomínala. Nikdy som ju nevidela v bielom a na nevestu bola pristará, o dosť staršia od mojich rodičov. Okrem toho, nevesta musí mať ženícha, a jej manžel bol už niekoľko rokov po smrti. Aj keď sme vedeli, že ovláda viac jazykov, v podstate sa s nikým z mesta poriadne nezhovárala. Vo Froide žila už od roku 1945, no stále ju všetci brali ako cezpoľnú, ako cudzinku.

Pani Gustafsonová bola jediná miestna vojnová nevesta, podobne ako bol doktor Stanchfield jediný lekár v okolí. Občas som jej nazrela do okien. Ešte aj stoly a stoličky u nej doma pôsobili cudzokrajne. Nábytok bol vkusný, akoby z domu pre bábiky, a stál na vyrezávaných nôžkach v tvare vlašských orechov. Občas, keď sa nikto nedíval, som nakukla aj do jej schránky. Chodili jej listy až z ďalekého Chicaga, adresované boli madame Odile Gustafsonovej. Ženy u nás sa bežne volali Tricia alebo Tiffany, meno „Odile“ jednoznačne vyčnievalo. Ľudia hovorili, že pani Gustafsonová prišla z Francúzska. Keďže som sa o nej chcela dozvedieť viac, pozrela som si, čo sa v encyklopédiách píše o Paríži. Dočítala som sa o chrličoch na

katedrále Notre-Dame či o Napoleonovom Víťaznom oblúku. Ani encyklopédie mi však nevysvetlili, prečo je pani Gustafsonová taká iná.

Vôbec sa nepodobala na ostatné tetušky z Froidu. Tie sa vekom guľatili, nosili neforemné svetre a sivasté, nudné topánky. V natáčkach vyšli bez problémov aj do obchodu. Pani Gustafsonová sa však stále obliekala ako v nedeľu do kostola. V plisovanej sukni a lodičkách ešte aj vynášala smeti. Okolo pása, mimoriadne úzkeho na svoj vek, nosievala červený opasok. Na perách jej vždy žiaril jasnočervený rúž, dokonca aj v kostole. „Čo si tá o sebe myslí?“ šepkali si ostatné tetušky pohrdlivo, keď okolo nich pred omšou prechádzala k svojmu zvyčajnému miestu v predných laviciach. Pred ich pohľadmi ju chránil elegantný zvonovitý klobúk. Nikto iný na bohoslužbe klobúk nemal. Sotvaktó si v chráme sadal do predných lavíc. Asi nechceli byť Bohu alebo pánu farárovi veľmi na očiach.

V nedeľu náš farár, otec Železný Maloney, vyzval veriacich, aby sa spoločne pomodlili za všetkých dvestošesťdesiatdeväť cestujúcich Boeingu 747 z letu medzi Anchorage a Soulom, ktorý Sovieti nedávno zostrelili raketami K-8. V televízii túto smutnú správu oznámil národu sám prezident Reagan. Ani vyzváňanie zvonov po omši neprehlušilo nástoječivosť kňazových slov, ktoré mi pulzovali v hlave: „Smútok, šok, hnev... Sovietsky zväz úplne poprel najzákladnejšie ľudské práva... Také barbarstvo by nás však od nich nemalo prekvapovať...“ Akoby naznačoval, že Rusáci by zabili každého, bez mihnutia oka aj deti.

Ešte aj v Montane sme sa pri pomyslení na studenú vojnu triasli. Môj strýko Walt, ktorý robil na Malmstromovej leteckej základni, vyhlásil, že naprieč montanskými préríami rozosiali okolo tisícky balistických rakiet Minuteman. Betónové bunkre s jadrovými hlavicami mohli byť pokojne aj pod našimi nohami a čakať na divadlo konca sveta. Strý-

ko sa vystatoval, že súčasné rakety Minuteman majú jadrové hlavice oveľa silnejšie než bomba, ktorá zdevastovala Hirošimu. Vysvetľoval nám i to, že balistické rakety zväčša mieria na nepriateľove odpaľovacie stanice rovnakých rakiet, čiže ani sovietske strely nepôjdu na Washington, ale skôr na nás. Ako odpoveď sa od nás vznesú naše Minutemany a zasiahnu Moskvu za kratší čas, než mi trvá cesta do školy.

Po omši sme všetci prešli z kostola do spoločenskej haly, kde sa podávala káva, šišky a veriaci si mohli trochu poklebetiť. S mamou som čakala v rade na sladké pečivo, otec a ostatní chlapi sa združili pri perkolátore, kde sa pán Ivers, riaditeľ banky, chystal predniesť svoju zvyčajnú kázeň. Oco sa zodieral v práci, aby si uňho šplhol a stal sa jeho zástupcom.

„Rusáci nedovolia záchranárom hľadať telá. Bezbožníci.“

„Keď bol prezidentom Kennedy, na obranu sme dávali o sedemdesiat percent viac než dnes.“

„Sme na odstreľ, škoda reči.“

Politické reči som počúvala jedným uchom dnu, druhým von. V napätej atmosfére studenej vojny nám aj takéto hrozivé scenáre zovšedneli. Nakladala som si na tanierik šištičky a až po chvíli som si všimla, že mamka je hrozne zadýchaná. Keď sa takto nevládala nadýchnuť predtým, vždy mala naporúdzi dôvod: „počas žatvy je všade kopa prachu, nám astmatikom to neprospieva“ alebo „otec Maloney to zas prehnal s kadidlom“. Tentoraz nevládala nič povedať, len sa mi chytila za plece. Pomaly som ju odprevadila k najbližšiemu stolu. Sedela pri ňom pani Gustafsonová. Mama sa sťažka zvalila na kovovú stoličku a stiahla ma na miesto vedľa seba.

Snažila som sa pokynúť ocovi, aby prišiel k nám.

„Nič mi nie je, nevyrušuj ho,“ zahriakla ma mamka.

„Hrozné, čo sa stalo ľuďom v tom lietadle, hrozné,“ ozvala sa z druhej strany stola pani Iversová.

„A presne preto ja nikam necestujem,“ odpovedala pani Murdochová. „Kto sa tára, ten príde do nešťastia.“

„Zahynulo tam veľa nevinných,“ pridala som sa. „Prezident Reagan oznámil, že aj jeden kongresman.“

„O jedného darmožráča menej,“ opáčila pani Murdochová a medzi zožltnutými zubami premieľala poslednú šištičku.

„Čo ste povedali, je otrasné. Ľudia majú právo cestovať, kam chcú, nikto ich nesmie ohrozovať raketami,“ ohradila som sa.

Pani Gustafsonová si so mnou vymenila pohľad a súhlasne prikývla. Hoci ja som si ju už dávno všimla, ona sa na mňa teraz obrátila vôbec po prvý raz.

„Máš guráž,“ prihovorila sa mi.

Pokrčila som plecami. „Len si myslím, že by sme k sebe nemali byť hnusní.“

„Úplne súhlasím,“ odvetila.

Než som jej stihla odpovedať, zahrmel nad všetkými hlas pána Iversa. „Studená vojna trvá už takmer štyridsať rokov. Pamätajte na moje slová: Nikdy ju nevyhráme.“

Ľudia prikývli.

„Rusáci sú sprostí vrahovia, nič viac,“ pokračoval zapálene.

„Stretli ste vy vôbec živého Rusa?“ prerušila ho pani Gustafsonová. „Pracovali ste s ním? Nie? Nuž, ja veru áno a poviem vám, sú to ľudia ako my.“

Celá jedáleň stíchla. Kde stretla nepriateľa? V akom zmysle s Rusom „pracovala“?

Vo Froide vedeli ľudia o sebe všetko. Vedelo sa, kto pije, kto sa dopúšťa daňových únikov, kto podvádza manželku. Vedeli sme, ktorá žena žije v hriechu s chlapíkom v Minote. Pani Gustafsonová však bola pre nás veľkou záhadou. Nevedeli sme nič o jej rodičoch ani to, z akých pomerov prišla. Netušili sme, ako počas vojny spoznala Bucka Gustafsona,

ani to, ako ho dokázala zviešť, aby si ju vzal miesto svojej lásky zo strednej školy, ktorá naňho doma vyčkávala. Občas sa o nej rozšírili nejaké fámy, no žiadne sa nepotvrdili. Keď teraz prehovorila, zdalo sa mi, že má v očiach smútok. Alebo ľútosť? Ako mohla táto žena vymeniť Paríž za nudný zapadákov v prérii?

V škole som bola biffloška z prvej lavice. Za mnou sedela kamarátka Mary Louise, ktorá si dnes celú hodinu neprítomne čarbala. Učiteľka angličtiny pani Hansonová robila, čo mohla, aby nás siedmakov aspoň trochu zaujala románom *Ivanhoe*. Mary Louise v jednej chvíli zašepkala „Ivan-no“ a zachichotala sa. V rade vedľa mňa sedel Robby. Hnedé vlasy, podobnej farby ako moje, mal jemné ako páperie. Nebol však žiadna cintľavka. Vedel dokonca šoférovať, od mala totiž pomáhal rodičom na poli. V opálených prstoch zvieral ceruzku, ktorej koniec s gumou si prikladal k pere, keď sa nad niečím zamýšľal. Na jeho pekne vykrojené pery by som sa dokázala dívať donekonečna.

Všetko francúzske sa mi zdalo lepšie. Francúzsky bozk, francúzska hrianka, francúzska omeleta. Ešte aj francúzske zelené fazuľky mi chutili väčšmi než naše americké. Francúzska hudba bola určite lepšia než country, ktoré hrali dookola na jedinej miestnej rozhlasovej stanici. Bola by som odprisahala, že raz som počula zaľúbenú pesničku o krave, čo opustila stádo pre mladšieho býčka. Francúzi určite aj o láske vedia viac.

Túžila som lietadlom odletieť ďaleko odtiaľto, stať sa modelkou alebo herečkou na Broadwayi. Chcela som cestovať a nahliadnúť aj za železnú oponu. Predstavovala som si, ako by z mojich úst zneli francúzske slová. Jediný človek, o ktorom som vedela, že nepochádza z Froidu, bola pani Gustafsonová.

Aj keď bývala neďaleko nás, bola od nás vzdialená na svetelné roky. Vždy na Halloween nás mamka vystríhala, aby sme jej dali pokoj. „Vojnová nevesta má pred domom zhasnuté, to znamená, že nechce, aby ju otravovali decká.“ Keď sme za náš skautský oddiel predávali s Mary Louise sušienky, mamka nám zakázala zvoniť pri jej dverách. „Stará asi nie je na tom finančne najlepšie, tak jej dajte pokoj.“

Teraz ma však krátky rozhovor s pani Gustafsonovou posmelil. Hľadala som zámienku, aby som ju mohla osloviť, a napadlo mi, že by to mohla byť škola.

Pani Hansonová nám na domácu úlohu, pravdaže, dala napísať o knihe *Ivanhoe*. Po hodine som podišla k jej stolu a spýtala sa, či by som miesto románu nemohla napísať o cudzej krajine.

„Dobre, ale nezvykaj si na to,“ povedala. „Som teda zvedavá na tvoj referát o Francúzsku.“

Celý deň som tak tuho premýšľala nad rozhovorom so susedou, že som šla na vecko bez toho, aby som skontrolovala, či je prázdne, a potom som sa v ňom zamkla. Keď som vyšla z kabínky, pri umývadlách som našla Tiffany Iversovú. Stála pred zrkadlom, čuchrala si zlaté vlasy a jej banda obsmrdala okolo nej.

„Zas nefunguje splachovanie a hovno vyplavilo,“ vyhlásila, len čo ma zočila.

Bol to trápny vtip, no dotkol sa ma, lebo keď som sa pozrela do zrkadla, ozaj sa mi zazdalo, že moje vlasy majú nevábnny odtieň hnedkej. Zastala som pri kabínkach. Vedela som totiž, na čo Iversová čaká. Len čo by som si začala umývať ruky, drgla by ma do umývadla a celá by som sa zamočila. No ak si ruky neumyjem, tie harpye to roztrúbia po škole. To spravili Maisie a celý mesiac ju potom volali „Močka“. Štyri grácie sa na mňa škerili so založenými rukami a čakali, čo spravím.

Vtom do záchoda nakukla pani Hansonová. „Zas si tu, Tiffany? Mám ohlásiť zdravotnej sestre, že máš niečo s mechúrom?“

Dievčatá kráčali von, no pohľadmi ku mne prehovárali, že sme ešte neskončili.

Keď som o doťahovačkách v škole hovorila mamke, stále mi vravela, že treba hľadať pozitíva. Bola nevyliciteľná optimistka. Vyzdvihla napríklad pozitívny fakt, že Iversovci majú len jedného rozmazaného fagana. A okrem toho, dnes bol piatok.

Piatky som mala rada, lebo som ich mohla tráviť u Mary Louise. U nás totiž bola návšteva. (Mamka pripravila bravčové rebierka, Kay priniesla šalát a Sue Bobová vždy upiekla ananásovú tortu so želé.) Dnes som však zostala doma a spisovala otázky pre pani Gustafsonovú. Z jedálne doliehali salvy dospeláckeho smiechu. Keď nastalo ticho, vedela som, že večer sa vyvíja podľa vzoru anglickej šľachty. Dámy sa porúčali, aby sa páni mohli usadiť do kresiel a prebrať témy, ktoré sa nehodilo pretriasať pred manželkami.

Kým umývali v kuchyni riad, počula som, že mamka znie inak ako bežne. Medzi kamarátkami sa zdala šťastnejšia a uvoľnenejšia. Nechápala som, ako môže byť ten istý človek rôzny medzi rôznymi ľuďmi. V takých chvíľach som si hovorila, že ani svoju mamku nepoznám až tak dobre, aj keď ona ani zďaleka nebola taká záhadná ako suseda Gustafsonová.

Sedela som za stolom a zapisovala si otázky, ako mi schádzali na um. Kedy naposledy vo Francúzsku popravili niekoho gilotínou? Sú aj vo Francúzsku jehovisti? Prečo o vás ľudia hovoria, že ste svojho manžela ukradli? Prečo ste zostali vo Froide, keď už je on po smrti? Tak som sa pohrúžila do práce, až som sa strhla, keď mi mamka položila teplú ruku na plece.